

Vankien kuuleminen Sulkavan vankilassa

Aika ja paikka: 8.11.2022, Sulkavan vankila

Osallistujat: Juho Martikainen ja Anne Kohvakka oikeusministeriöstä, Susanna Lundell Turun yliopistosta

Neljä kuultavaa. Lisäksi yksi vanki toimitti kirjallisesti kommenttinsa. Keskustelutilaisuuteen osallistuneiden vankien henkilötietoja ei kirjattu eikä tilaisuutta tallennettu.

1. Kuulemistilaisuuden tarkoitus

Oikeusministeriö valmistelelee muutoksia vankeuslakiin ja tutkintavankeuslakiin vuosien 2021-2023 aikana. Samassa yhteydessä pyritään parantamaan vankien mahdollisuuksia osallistua heitä koskevien lakien valmisteluun.

Muutostarpeiden arviointia varten on perustettu työryhmä. Työryhmän jäsenten (osa jäsenistä) ja vankien kanssa järjestetyn keskustelutilaisuuden tavoitteena oli kerätä kokemustietoa lain muutostarpeista ja eri vaihtoehtojen vaikutuksista vankien kannalta. Vastaavia kuulemistilaisuuksia järjestettiin vapautuneille vangeille Helsingissä kesäkuussa 2022, Hämeenlinnan vankilan vangeille lokakuussa 2022 sekä Helsingin ja Kylmäkosken vankilan vangeille marraskuussa 2022.

Keskustelun aiheena olivat: internetin käyttö, sähköpostin käyttö, matkapuhelimen käyttö, videotapaamiset (ns. Skype-tapaamiset/videovisit) sekä maksuttomat puhelut.

Kuultavien kanssa sovittiin, että keskustelusta laadittava muistio toimitetaan heille.

Seuraavassa aiheittain keskustelutilaisuudessa esiin tullutta:

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

2. Internetin käyttö

- Kuultavat kertoivat, että internetin käyttöön haetaan lupa, joka voidaan myöntää tietyksi ajaksi tai yhtä asiaa varten. Lupa voi olla pisimmillään puoleksi vuodeksi. Luvan päätyttyä on haettava uusi lupa.
- Lupaan merkitään sivustot, joille pääsy on sallittu. Kuultavat pitivät sallittujen sivustojen määrää suppeana erityisesti vapautumisen valmistelun kannalta. Myöskään kaikille opiskeluun liittyville sivustoille ei ole päässyt. Verkkopankin käyttöön on voinut saada luvan. Kuultavien tiedossa ei ollut, miten jonkin sivuston voisi saada lisättyä sallituksi.
- Käytännöt internetin käytön lupamenettelyssä ja sallituissa sivustoissa myös vaihtelevat vankiloitain.
- Kuultavat pitivät epäjohdonmukaisena sitä, että internetistä tilattuja tavaroita ei ole anneta haltuun, mutta poistumislavalta voi tuoda tavaroita vapaasti.
- Tietokoneita on käytössä kaksi. Niiden kautta hoidetaan myös videotapaamiset. Videotapaamisen aikana ei toista konetta voi käyttää. Koneita on mahdollista käyttää kello 20.00 saakka. Koneita on mahdollista käyttää noin neljän tunnin aikana päivittäin. Viikonloppuisin käyttöaika on pidempi. Käyttäjät rajoittavat sitä, millaisia asioita on mahdollista hoitaa.
- Opiskelua varten on erikseen 10 konetta.
- Koneiden käytössä on ollut teknisiä ongelmia.
- Kuultavat pitivät lupamenettelyä jäykkänä ja tarpeettomana. Lupamenettelyn sijasta voitaisiin selkeästi määrittellä sivustot, joille on pääsy. Avolaitoksissa määrittely voisi tapahtua niin, että nimenomaisesti kielletyt sivustot estetään ja muille sivustoille on pääsy.
- Kuultavat pitivät olennaisena, että vangit voisivat itse hoitaa asioitaan internetin avulla. Tällä hetkellä monen asian hoitaminen on mahdollista siten, että joku läheinen hoitaa asian vangin puolesta. Kuultavat toivat esille myös sen, että kaikilla vangeilla ei ole läheistä, joka voisi asioita hoitaa.
- Tärkeinä sivustoina pidettiin pankkien, vakuutusyhtiöiden ja Kelan sivustoja, joihin lupa aina myönnetäänkin. Vaateliikkeissä ja urheilutarvikeliikkeissä tulisi myös voida asioida netin kautta. Samoin ostoksia tulisi voida tehdä yleisillä kauppapaikoilla kuten tori.fi -sivustoilla. Asunnonvälityssivustoille tulisi päästä nykyistä laajemmin. Myös työpaikkaan liittyvät asiat tulisi voida hoitaa internetissä.

3. Sähköpostin käyttö

- Kuultavat eivät olleet käyttäneet sähköpostia vankilassa. Heillä ei myöskään ollut tietoa siitä, että sähköpostin käyttöön voisi saada luvan. Myöskään opiskelusähköpostia ei ollut saanut käyttöön.

- Se ettei sähköpostia ole mahdollista käyttää aiheuttaa ongelmia erityisesti opiskeluun. Laskuja tulee myös sähköpostiin. Näin ollen laskut tulee pyytää paperisina, mikä maksaa erikseen. Sähköpostiin tulleita laskuja voi myös mennä tahattomasti ulosottoon.
- Kun sähköpostiin ei ole pääsyä, tunnukset unohtuvat.
- Kuultavat pitivät sähköpostin käyttömahdollisuutta tärkeänä, koska monia asioita hoidetaan nykyisin sähköpostilla. Sähköpostia tarvittaisiin muun muassa opiskeluun, erilaisten sopimusten tekemiseen, laskujen maksamiseen ja myös valvotun koevapauden valmisteluun. Virallisen asioinnin lisäksi kuultavat pitivät sähköpostia tarpeellisena myös läheisten kanssa viestinnässä. Kuultavat toivat esille sen, että kirjeiden lähettäminen on kallista vankien tulotasoon nähden.
- Kuultavat pitivät kannatettavana oman sähköpostin käyttöä ilman lupamenettelyä. Myös suljetussa vankilassa tulisi voida aika ajoin tarkistaa mitä posteja omaan sähköpostiin on tullut.
- Sähköpostin käytön tulisi olla valvomaton, koska myöskään kirjepostia ei valvota.

4. Matkapuhelinten käyttö (älypuhelin)

- Kuultavat kertoivat, että vangeilla on jatkuvasti käytössään Rikosseuraamuslaitoksen puhelimet asuintiloissa. Puhelimet ovat vanhanaikaisia matkapuhelimia. Vangit maksavat itse puhelut.
- Jos älypuhelin tarvitaan (tunnistautuminen pankkitunnuksilla) niin sim –kortti pitää siirtää puhelimesta toiseen. Oma puhelin säilytetään vankilan hallussa ja sen saa vain pankkitunnuksilla tunnistautumista varten.
- Oman älypuhelimien saa haltuun poistumislupalta, avolaitostyöhön ja vankilan ulkopuolella opiskeluun.
- Kuultavat toivat esille, että Ojoissa oman älypuhelimien oli saanut haltuun korona-aikana.
- Kuultavat kannattivat sitä, että avolaitoksessa oman älypuhelimien voisi saada haltuun. Tämä helpotaisi muun muassa sähköpostin ja internetin käyttöä.
- Puhelin koettiin erittäin tärkeäksi asioiden hoidon ja läheisiin yhteydenpidon kannalta. Esille nousi se, että lasten ja nuorten kanssa soittaminen edellyttää nykypäivänä käytännössä puhelimen älyominaisuuksia.
- Kuultavat eivät pitäneet tarkoituksenmukaisena sitä, että omaa älypuhelin saisi käyttää vain esimerkiksi valvomossa. Jos oma puhelin säilytettäisiin valvomossa ilta- ja yöajan, vangit tarvitsisivat myös vanhanaikaisen matkapuhelimen asuintiloihin, koska läheisten kanssa on usein helpompi soittaa ilta-aikaan. Tästä syystä olisi tärkeää, että oman älypuhelimien saa haltuun asuintiloissa.
- Oman älypuhelimien hallussapidolle voitaisiin asettaa selvät käyttöehdot, joiden rikkomisesta käyttöoikeuden menettäisi. Jos henkilö ei kykene käyttämään omaa puhelintaan sääntöjen mukaan niin onko hän ylipäätään avolaitoskelpoinen. Puhelimet voisi mahdollisesti laittaa yöajaksi suljettuun kaappiin.
- Kuultavat katsoivat, että avovankilaan on sinänsä halutessaan helppo tuoda oma älypuhelin luvatta eikä puhelimen käyttöä vankilan ulkopuolella ole rajoitettu. Rikosten tekeminen tai sääntöjen rikkomis-

nen puhelimen avulla on siis avolaitoksissa mahdollista jo nykyisin. Näin ollen ei tulisikaan lähtökohtaisesti rajoittaa kaikkien vankien oikeuksia vaan kohdistaa seuraamuksia sääntöjä rikkoviin vankeihin.

5. Maksuttomat puhelut

- Kuultavat kertoivat, etteivät he ole aina saaneet soittaa maksutta tuloa suljetussa vankilassa eikä vankilaan saapuvalla vangille ilmoiteta maksuttoman tuloa mahdollisuudesta. Vangin tulee itse tietää tästä oikeudesta ja osata vaatia soittoa.
- Asianajajapuheluitakaan ei ole ollut mahdollista soittaa, jos puhelinkortilla on ollut saldoa jäljellä. Jos on osannut vaatia, on saanut soittaa maksutta. Aiemmin asianajajapuheluita sai soittaa maksutta.
- Avolaitoksessa ulosottomiehelle on saanut soittaa maksutta.
- Käytännöt vaihtelevat vankiloittain ja sen mukaan kenen virkamiehen kanssa vanki asioi.
- Maksuttomat puhelut hoidetaan usein sosiaalityöntekijän tai erityisohjaajan vastaanotolla. Maksuttomien puheluiden soittamista sosiaalityöntekijän vastaanotolla ei pidetty perusteltuna läheskään kaikissa tapauksissa. Vanki pystyisi hoitamaan asian itsenäisesti ja sosiaalityöntekijän työaika menee soitattamiseen. Sosiaalityöntekijän vastaanotollekaan ei aina pääse kovin nopeasti.
- Erilaisia asioita saattaa jäädä hoitamatta puhelujen maksullisuuden vuoksi.
- Kuultavat pitivät perusteltuna, että puheluiden maksuttomuus olisi sama suljetuissa vankiloissa ja avolaitoksissa. Soittaminen vankien käyttämällä prepaid-liittymillä on kallista ja myös avolaitoksissa vankien tulot ovat pienet.
- Vangin varallisuus ei saisi olla maksuttomuuden kriteerinä.
- Kuultavat pitivät tärkeinä tuloa ja asianajajapuheluiden lisäksi ainakin ulosottoon, Kelaan, pankkiasiointiin, valvotun koevapauden valmisteluun, työnantajalle, vuokranantajalle ja ylipäättään vapautumisen valmisteluun liittyvien puheluiden maksuttomuutta.

6. Videotapaamiset

- Kuultavat kertoivat, että videotapaamista käytetään avovankilassa vähäisemmässä määrin koska yhteydenpitoa voidaan hoitaa hyvin puhelimitse.
- Videotapaamista varten haetaan ensin lupa ja sen jälkeen jatkossa varataan aika videotapaamiskoneelle. Videotapaamisen aika on tunti. Aikojaa saa melko vapaasti haluamanaan ajankohtana.
- Kuultavat kertoivat käyttäneensä videotapaamista yhteydenpitoon lapsen kanssa ja esimerkiksi asunonäyttöön (lupa tapaamiseen puolison kanssa). Jossain vankiloissa videotapaamisia on saanut myös kaverien kanssa.
- Videotapaamiset eivät rajoita mahdollisuutta tavallisiin tapaamisiin.
- Tietokoneita voisi olla enemmän, jotta videotapaamiset ja internetin käyttö onnistuisivat samaan aikaan. Myös videotapaamistilan yksityisyys voisi olla parempi.
- Kuultavat eivät pitäneet ongelmallisena sitä, että vartija kuulisi keskustelun videotapaamisessa. Toisaalta korostettiin yksityisyyden suojan tarvetta videotapaamisissa. Videotapaamisen valvonta pitäisi rinnastaa puhelun valvontaan, eli kuvaa ja ääntä ei tulisi lähtökohtaisesti valvoa.
- Kuultavat esittivät myös, että videotapaaminen voisi olla tavallista valvottua tapaamista ja puhelua vastaavasti mahdollista kenen kanssa tahansa.

Jakelu: Keskustelutilaisuudessa mukana olleet sekä Turun yliopiston tutkijat